

Keskustelua opiskelijoiden itseopiskeluvalmiuksista ja monimuoto-opetuksesta:

Ritva Lindroos kirjoitti Aikuiskasvatus-lehdessä 1/1990 artikkelin opiskelijoiden itseopiskeluvalmiuksista kaupallisen alan täydennyskoulutuksessa. Merkonomien Jatkokoulutuskeskus ry, jonka opiskelijoiden keskuudessa Lindroos on tutkimuksensa suorittanut, järjesti aiheeseen liittyvän tutkimusseminaarin elokuussa 1990 Hanasaaren kulttuuri-keskuksessa Espoossa.

Seminaarin tarkoituksena oli tutkimustulosten esittelyn lisäksi käynnistää keskustelua aikuisen oppimisesta, oppimisen itseohjautuvuudesta ja oppimisedellytyksistä erityisesti monimuoto-opiskelussa.

Kokoan seuraavassa joitakin seminaarin alustuksissa ja keskusteluissa esille nousseita ajatuksia lähinnä käytännön aikuiskasvattajan työn kannalta.

Ritva Lindroos esitteli seminaarissa opiskelun ja ihmisen elämän välisiä yhteyksiä varsin kiinnostavasti. Keskustelua herätti erityisesti ns. perspektiivittömyys oppimiseen. Se tarkoittaa tilannetta, jossa ihmiseltä puuttuu halu omaehtoiseen oppimiseen ja toimintaan. On syntynyt kuiluja yksilön elämän ja abstraktin maailman välillä. Oletetaan, että tällaista kuilua voitaisiin pienentää koulutuksen avulla, mikäli yksilö saataisiin kiinnostumaan koulutuksesta ja uskomaan koulutuksen mahdollisuuksiin oman elämänsä laajentajana. Käytännön aikuiskasvatuksessa kysymys on yksi keskeisimmistä: miten saadaan koulutukseen mukaan myös ne henkilöt, jotka eivät ole tottuneet käyttämään koulutusta itsensä, elämänsä ja työnsä kehittämisen välineenä. Ritva Lindroosin ehdotus ns. sosiaalisten verkostojen selvittämisestä ja hyväksikäyttämisestä opiskelun edistämiseksi on mielenkiintoinen. Lindroosin mukaan epäviralliset oppimisjärjestelmät, sosiaaliset verkostot voivat olla mm. lähtökohta, kun kehitetään opintojen ohjausjärjestelmää. Verkostoilla on merkitystä myös opiskelupäätösten syntymisessä. Tästä seuraa ajatus käytän-

töön: erityisesti työpaikoilla, mutta myös muissa aikuisten keskinäisissä tilanteissa tulisi keskustella runsaasti erilaisista koulutusmahdollisuuksista ja -vaihtoehdoista myös epävirallisesti.

Jokainen ihminen voi olla jopa huomaamattaan toisen henkilön opiskeluun ohjaaja.

Opiskeluun osallistuminen ja osallistumattomuus kiinnostavat aikuiskasvatuksessa maailmanlaajuisesti. Mm. elokuussa Argentiinassa pidetyssä koulutus- ja kehittämishenkilöiden kongressissa (IFTDO: 19 th Annual World Conference and Exhibition: "Quality of Working Life") käsiteltiin ongelmaa monipuolisesti. Pohdittiin, miten koulutus voi parantaa ihmisen elämisen oloja, elämänlaatua, työelämän laatua ja miten ihmiset saadaan aktiivisesti mukaan oppimis- ja kehittämisprosesseihin. Keinoina esitettiin mm. seuraavia: itsensä kehittämishjelmat (self-development programs), avoimet koulutusjärjestelmät, erilaiset tiedotuskanavat, työelämän olojen uudelleen muotoilu, yksilöiden osallistumisen vaihtoehtojen lisääminen, eri tavoin järjestetty tutor-toiminta

sekä koulutusmenetelminä roolipelit, simuloinnit, luovat ryhmät sekä erilaiset visuaaliset apuvälineet. Suuri osa meillekin tuttuja ehdotuksia!

Lindroosin mukaan voitaisiin luoda elinympäristöihin mm. seuraavia didaktisia tilanteita ja niiden kautta edistää oppimiseen osallistumista.

1. Inventaarit oppimisen tarpeista ja mahdollisuuksista.
2. Yhdistetään luonnolliset ja suunnitellut oppimistilanteet.
3. Ajan ja paikan joustavuus, verkostojen luominen.
4. Yhdistetään tieto ja toiminta, korostetaan omaehtoisuutta.
5. Korostetaan prosessia, jossa tavoitteet ovat muunneltavissa.
6. Sisällöt yhteydessä elämismaailmaan.
7. Pedagogit toimimaan ympäristöään elävöittävästi.
8. Opetus mukautettava ajallisesti ja paikallisesti opiskelijoiden tarpeisiin.
9. Oppimismahdollisuuksien ja aineistojen tulisi välittyä useamman kanavan kautta, erilaisista lähteistä oppiminen tulee arvokkaaksi.

Näiden ns. didaktisten toimenpiteiden lisäksi on olennaista, että kun opiskelun mahdollisuuksia lisätään, on luotava mahdollisuuksia myös opitun soveltamiselle. Työpaikoilla ja muissa elinympäristöissä on oltava valmiita vastaanottamaan uusia ideoita ja pohtimaan yhdessä niiden käyttöönottoa. Onpa koulutukseen osallistumattomuuden syyksikin mainittu ko. ongelma. On oltu koulutuksessa, mutta opittuja asioita ei ole voitu soveltaa käytännössä. On syntynyt turhautumista ja on tehty sekä henkisiä että aineellisia hukkainvestointeja. **Opiskeluhalukkuutta voitaisiin siis lisätä mm. siten, että työpaikoilla rohkaistaan opittujen asioiden soveltamista, uuden kokeilua ja jatkuvan muutoksen positiivista puolta.**

Mitkä tekijät estävät opiskelua?

Minna Kurttila ja Taimi Syrjälä esittelivät seminaarissa opiskelijoiden kokemia opiskelun esteitä Merkonomien Jatkokoulutuskeskuksen opiskelijoiden keskuudessa tekemänsä tutkimuksensa pohjalta.

Keskeisimmiksi keskeyttämisen syiksi mainittiin taloudelliset tekijät, ajan puute ja työstä johtuvat syyt (raskas työ, työajat). Tulokset ovat tuttuja sekä käytännön työn näkökulmasta että

myös muista vastaavista tutkimuksista. Keskusteluissa nostettiin esille lisäksi näkökulma, että keskeyttämisiä tutkittaessa tulisi ottaa huomioon myös aviopuolison asenne. (Miten tämä ajatus sopii yksinhuoltajaperheisiin?) Tutkimuksessa mukana olleista opiskelijoista suurin osa oli naimisissa. Onko mahdollisesti juuri aviopuolison asenne eräs opiskeluun vaikuttava, sitä estävä tekijä? Sitä todella kannattaisi tutkia, varsinkin jos uskotaan sosiaalisten verkostojen merkitykseen aikuisopiskelussa.

Kurttilan ja Syrjälän mukaan opiskelun esteitä voidaan alentaa seuraavilla keinoin:

1. Opiskelua helpottava ja mahdollistava taloudellinen tuki. (Tässä asiassa on tehty jo päätöksiä, jotka ainakin jossain määrin edistävät taloudellisesti opiskelun käynnistämistä.)
2. Opiskelun tarvitseman ajan varaaminen. Miten? Se jäi osin auki ja lieenee kysymys, joka viime kädessä jää opiskelijan itsensä ratkottavaksi. Käytännössä varsinkin omaohjauksellisuuden perustuvassa koulutuksessa ajan varaaminen opiskeluun ilman ulkopuolelta tulevaa ohjetta näyttää olevan problemattinen. Jopa eräs opettajaryhmä sanoi, että itseopiskelutehtäville pitäisi kirjata valmiiksi aika, milloin ne tehdään. Silloin tulisi aika käytettyä tehtävien tekemiseen. Tällainen menettely kuitenkin sotii monimuoto-opiskelun joustavuutta ja yksilöllisyyttä vastaan.
3. Työolojen kehittäminen. Tämä on alue, johon kouluttajien ja koulutettavien yhteisöjen esimiesten ja vastuuhenkilöiden tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota. Vaikuttavan, tuloksellisen koulutuksen syntymiseksi tarvitaan sekä oppimistulokset että ympäristön olosuhteet, joissa oppimistuloksia voidaan toteuttaa. Hyviä käytännön vinkkejä siitä, miten tämä yhteistyö voisi toteutua, saa mm. kirjasta Robinson D., G. ja Robinson J., C. (1989) *Training for Impact*. San Fransisco: Jossey-Bass Publishers. (Tapio Vaherva on arvioinut kirjan Aikuiskasvatuslehdessä 2/1990).

Miten itseopiskeluvaihtoehtoja voidaan kehittää?

Kiinnostava ja keskeinen osa Lindroosin tutkimuksesta kohdistuu itseopiskeluvaihtoehtoihin ja niiden kehittämiseen. Tätä teemaa käsiteltiin monipuolisesti myös HanaSaaren seminaarissa. Monimuoto-opiskelu edellyttää itseopiskeluvaihtoehtojen kehittämistä, tapahtuuhun suuri osa opiskelusta

omaohjauksellisesti oppijan omassa elämäntilanteissa. Lindroosin mukaan itseopiskelussa tarvitaan seuraavia valmiuksia

1. ongelmakeskeisyys
2. opiskelutekniikka
3. tunteiden hallinta
4. järkyvyys ja oma-aloitteisuus

Kiinnostavaa oli erityisesti tunteiden osuus riippumattomuuden tiellä: uuden oppiminen aiheuttaa tuskaa, vanhat koulu- ja opiskelukokemukset nousevat esteiksi, syntyy myös vaikeuksia kohdata itsensä ”näyrästi” oppijana. Käytännön työssä juuri itseopiskelunvalmiuksien puutteellisuus näkyy oppimisongelmina ja myös ongelmina koulutukseen liittyvissä odotuksissa.

Edelleen monessa koulutuksessa vallitsee perusajatus oppimisesta vastaanottamisena ja arviointi nähdään kouluttajien odotuksiin vastaa- misena ja kontrollointina. Erityisen ilahduttavaa olikin seminaarissa kuulla Jyväskylän yli-

opiston kasvatustieteen monimuoto-opiskelusta itseopiskelun ja sen ohjauksen näkökulmasta. KTL Jukka Koro esitteli työryhmineen Jyväskylän kokemuksia. Jyväskylässä on tehostet- tua tutor-toimintaa luentojen sijaan ja oppimi- sen arviointi on muutettu omien tehtävien jatkuvaksi arvioinniksi. Enää ei lainkaan pidetä perinteisiä muodollisia tenttejä. Taustalla on ajatus: ”Jos puhumme opiskelijoiden vastuusta oppimisestaan, meidän täytyy osoittaa usko- vamme opiskelijan omaan vastuuseen!” Näkö- kulma on esimerkillinen.

Itseopiskelunvalmiuksien kehittämiseksi tarvi- taan mm. seuraavia toimenpiteitä:

- oppijalle todellisen vastuun antaminen omasta oppimisestaan
- huolellinen tutor-toiminta, johon tehtä- vään ohjaajat on koulutettu hyvin
- oppimisen käsittely osana opiskeluproses- sia, ns. oppimaan oppiminen
- jatkuva arviointi

HEIJÄ HÄTÖNEN